

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»
на тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконавець:

студентка 6 курсу ЦЗВФН

Іщенко Єлизавета Сергіївна _____

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Захарченко Наталя Вячеславівна _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підприємництво відіграє ключову роль у розвитку будь-якого регіону. Його зростання сприяє створенню нових робочих місць, розширенню виробництва, привертанню інвестицій та підвищенню доходів місцевого населення. Державна підтримка може значно впливати на цей процес, надаючи фінансову, правову та інфраструктурну підтримку. Одеський регіон, розташований на узбережжі Чорного моря та обладнаний великим морським портом, має унікальні можливості для розвитку торгівлі, логістики, туризму та інших галузей. Забезпечення державної підтримки може сприяти використанню цього потенціалу та стимулювати розвиток підприємництва в регіоні.

У світлі сучасної глобалізації та стрімкого технологічного прогресу регіональні економіки повинні бути конкурентоспроможними на рівні країни та світу. Розвиток підприємництва в Одеському регіоні може сприяти його інтеграції в глобальну економіку, створенню інноваційних підприємств та розширенню нових галузей економіки.

Розкриттю питання розвитку підприємництва в регіонах України та вирішення проблем, які виникли під час воєнних дій у подальшому відновленні економіки розглядаються у працях А. Андрейченко, Н. Добрової, Н. Захарченко, В. Карпова, Н. Кічук, Я. Костецького, М. Маліка, Л. Траченко та інших. Але цим питанням приділено недостатньо уваги. Це зумовило вибір кваліфікаційної роботи дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи: узагальнення та розвиток науково-теоретичних засад, розроблення й обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості Суворовської селищної територіальної громади.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- визначити сутність концепції підприємництва та його ролі у регіональному розвитку;
- розглянути організаційно-правове середовище підприємництва;
- надати характеристику інструментам державної підтримки розвитку підприємництва;
- проаналізувати економічний потенціал та особливості Одеської області;
- здійснити огляд стану підприємництва Одеської області у період повномасштабного вторгнення;
- проаналізувати стан зовнішньоекономічної діяльності як чинника розвитку підприємництва Одеського регіону;
- здійснити аналіз інвестиційної діяльності Одеської області;
- розглянути SWOT-аналіз Одеської області як підґрунтя для розвитку підприємницької діяльності;
- обґрунтувати перспективи розвитку підприємництва у всіх сферах економіки Одеської області.

Об'єкт дослідження – процес розвитку підприємницької діяльності в Одеській області.

Предмет дослідження – є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів, які допоможуть розробити заходи перспектив розвитку підприємницької діяльності в Одеській області.

Методи дослідження. У процесі формування кваліфікаційної роботи були використані різноманітні методи. Зокрема, використано діалектичний метод на етапі збору, систематизації і обробки інформації; аналітичний метод використано для розгортання та розчленування об'єкта дослідження на основні складові частини; порівняльний метод використано для контрастування даних у динаміці; також були застосовані табличний, графічний і маркетинговий методи з метою наочного відображення отриманих результатів.

Інформаційна база дослідження. Закони України та нормативно-законодавчі акти, наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій статей, статистичні дані Державної служби статистики України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст викладено на 74 стор. Робота містить 4 таблиці, 23 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези у ІХ Міжнародній науково–практичній конференції (2023 р.): Фіалковська А. А., Іщенко Є. С. Зарубіжний досвід стимулювання розвитку підприємництва. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22-23 вересня 2023 р.). Одеса, 2023. С. 259-261).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи розвитку підприємництва в регіоні»** визначено сутність концепції підприємництва та його ролі у регіональному розвитку; розглянуто організаційно-правове середовище підприємництва; надано характеристику інструментам державної підтримки розвитку підприємництва.

У другому розділі **«Аналітична оцінка сучасного стану Одеської області»** проаналізовано економічний потенціал та особливості Одеської області; здійснено огляд стану підприємництва Одеської області у період повномасштабного вторгнення; проаналізовано стан зовнішньоекономічної діяльності як чинника розвитку підприємництва Одеського регіону; здійснено аналіз інвестиційної діяльності Одеської області;

У третьому розділі **«Перспективи розвитку підприємницької діяльності в Одеській області»** розглянути SWOT-аналіз Одеської області як підґрунтя для розвитку підприємницької діяльності; обґрунтувати перспективи розвитку підприємництва у всіх сферах економіки Одеської області.

ВИСНОВКИ

В представленій кваліфікаційній роботі зібрано теоретико-методологічні засади та практичні підходи до обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення розвитку підприємницької діяльності Одеської області.

За результатом проведених досліджень було отримано наступні висновки.

1. Основні принципи та цінності підприємництва відображають концепцію, що охоплює створення, розвиток і управління бізнесом з метою отримання прибутку та задоволення потреб суспільства. Підприємництво відіграє ключову роль у регіональному розвитку, зокрема, через створення робочих місць та підвищення рівня зайнятості. Розвиток підприємництва в регіоні впливає на соціальну структуру через створення нових робочих місць та сприяння розвитку місцевої економіки. Підприємства не лише забезпечують матеріальний розвиток, а й виступають каталізаторами соціальної стабільності. Інноваційний внесок підприємців полягає у впровадженні новаторських ідей, технологій та продуктів, що підвищує конкурентоспроможність регіону. Інновації стимулюють економічний прогрес та забезпечують сталий розвиток. Підприємництво сприяє формуванню позитивного бізнес-клімату у регіоні. Це включає розширення підприємницького середовища, розвиток інфраструктури та підтримку малих і середніх підприємств. Створення такого сприятливого середовища привертає інвестиції та сприяє сталому економічному розвитку регіону.

2. Державна підтримка підприємництва представляє собою широкий спектр заходів і програм, спрямованих на підтримку розвитку бізнесу, причому її визначення та форми можуть варіюватися залежно від конкретної країни та її економічних цілей. Серед переваг державної підтримки слід відзначити, що вона сприяє економічному зростанню, стимулює створення нових робочих місць, залученню інвестицій, а також сприяє інноваціям та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Здійснюючи фінансову підтримку, зменшуючи податковий тягар, надаючи доступ до кредитів, а також забезпечуючи консультації та навчання, вона сприяє розвитку підприємницької активності. Проте державна підтримка супроводжується певними недоліками. Серед них можна виокремити можливість корупції та недостатню прозорість прийняття рішень, неправильне спрямування ресурсів, створення штучних ринків та недолік здатності до довгострокової стійкої підтримки. Отже, важливо забезпечити ефективне використання ресурсів та механізмів державної підтримки, ураховуючи інтереси різних секторів економіки, і забезпечити прозорість та відповідальність у процесі надання підтримки.

3. Інструменти державної підтримки розвитку підприємництва є ключовими засобами сприяння економічному зростанню та активізації підприємницької діяльності. Ці засоби охоплюють фінансову підтримку, податкові пільги, можливість отримання кредитів та грантів, сприяння інноваціям, проведення консультацій та навчальних програм, а також створення сприятливого бізнес-середовища та технологічну підтримку. Ці інструменти спрямовані на зменшення ризиків та перешкод, з якими стикаються підприємці, і забезпечують їм доступ до необхідних ресурсів для розвитку бізнесу. Вони сприяють не лише створенню нових

робочих місць, але й розвитку інноваційних проектів, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та загалом стимулюють підприємницьку ініціативу. Однак для успішної реалізації цих інструментів необхідне ефективне управління, врахування прозорості та раціональне використання ресурсів. Ключовими аспектами є забезпечення балансу при підтримці різних секторів економіки та налагодження механізмів контролю, спроможних виявити та усунути недоліки у системі надання державної підтримки. Узагальнено, інструменти державної підтримки розвитку підприємництва є необхідними для стимулювання економічного зростання та підтримки бізнес-середовища. Вони сприяють зниженню ризиків і активізації підприємницької діяльності, але їх ефективне впровадження та управління вимагають постійного моніторингу та вдосконалення.

4. Одеська область володіє значущим первинним сектором. Площа сільськогосподарських земель становить 6% загальної площі сільськогосподарських земель України, що еквівалентно 2,6 млн гектарів. Значний ресурсний потенціал та висока родючість земель надають агропромислому комплексу важливу роль в економіці Одеського регіону. Промисловість відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки області за рядом показників. Вона забезпечує зайнятість майже для 9% економічно-активного населення області, а у 2022 році на цей сектор припадало 20% капітальних і 30% прямих іноземних інвестицій області.

5. Однак регіон зазнав серйозних втрат через повномасштабне вторгнення та постійні атаки на промислові об'єкти, зокрема портову та промислову інфраструктуру. Обсяг капітальних інвестицій у промисловість в 2022 році зменшився на 54%, але промислові підприємства експортували товарів на 41,4% більше у порівнянні з 2021 роком, досягнувши 2400,4 млн доларів США. Серед основних проблем регіону підприємці визначають необхідність створення нових ланцюгів вартості, які дозволять створити нові джерела прибутку. Також висловлюється актуальна потреба у фінансуванні для забезпечення обігових коштів, дерегуляції та недостатньої кількості кваліфікованих працівників через мобілізаційні заходи. Наразі в армії служать до 20% від військовозобов'язаних працівників компаній. Серед підприємців області 12% мають негативний нахил до переїзду з області, що підтверджує соціологічне опитування.

6. Зовнішньоекономічна активність відіграє ключову роль в економіці Одеської області. Велика частка експорту у ВРП (28,4%) свідчить про визначальне значення зовнішньої торгівлі для економічного потенціалу регіону. Висока частка послуг (36%) у структурі експорту свідчить про вагомість цього сектору у зовнішніх економічних відносинах області. Підвищена частка експорту та висока частка послуг свідчать про деякі риси високорозвинених економік. Тренди в зовнішній торгівлі до вторгнення відзначалися зростанням імпорту, незначними змінами в рівні експорту та стабільністю в зовнішньому обігу перед вторгненням. Зовнішньоекономічна діяльність стала суттєвим елементом економіки області, і її подальший розвиток може впливати на загальний економічний стан та конкурентоспроможність регіону.

7. Повний масштаб вторгнення породив численні виклики для інвестиційної привабливості області. Однак сільське господарство є винятком, демонструючи відносну стійкість та зберігаючи інвестиційну привабливість. Схоже, що аграрна

сфера та харчова промисловість залишаються привабливими для інвесторів як у період активних бойових дій, так і на ранній стадії повоєнного відновлення.

8. SWOT-аналіз стану Одеської області характеризується певними тенденціями та проблемами. З одного боку, спостерігається зростання інтересу до підприємництва, стимулювання підприємницької активності та розвиток стартап-сектору. З іншого боку, проблемами є висока бюрократія, складні процедури реєстрації та ліцензування, корупційні ризики та недостатня правова охорона підприємництва. Важливою задачею є сприяння створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу, спрощення адміністративних процедур, реформування податкової та фінансової системи, а також забезпечення ефективного контролю за дотриманням прав підприємців.

9. До виникнення конфлікту між Росією та Україною, Одеська область виконувала роль логістичного хабу для міжнародної торгівлі, зокрема з великими портами країни, і славилася своїм туристичним потенціалом. Однак військові події значно вплинули на розвиток регіону та створили зовнішні обмеження для його подальшого росту. Основною проблемою стала несприятлива ситуація в регіоні, яка обмежила можливості розвитку економічних сфер через вторгнення, наявність спільного кордону з Придністров'ям та постійну загрозу ракетних атак на інфраструктурні об'єкти. Ці фактори змінили пріоритети та реалії розвитку регіону. Також відбулися зміни у контексті євроінтеграційних процесів в Україні, що впливає на можливості економічного розвитку, укладення нових партнерств та доступ до структурних фондів ЄС. Однак це залежить від геополітичної ситуації та розвитку військових подій. Важливо враховувати, що регіон знаходиться в непрякій близькості до лінії фронту та постійно під загрозою активних бойових дій. Вирішення цих викликів буде вимагати спільних зусиль держави, місцевих органів влади, громадянського суспільства та бізнесу. Раціональне використання ресурсів та впровадження ефективних соціальних програм сприятимуть поліпшенню якості життя громадян у регіоні та сприяють сталому соціально-економічному розвитку.

АНОТАЦІЯ

Ищенко Є.С. «Перспективи розвитку підприємницької діяльності Одеської області»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Муніципальне підприємництво». Одеський національний економічний університет. Одеса, 2023.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - процес розвитку підприємницької діяльності в Одеській області.

У роботі визначено сутність концепції підприємництва та його ролі у регіональному розвитку; розглянуто організаційно-правове середовище підприємництва; надано характеристику інструментам державної підтримки розвитку підприємництва. Проаналізовано економічний потенціал та особливості Одеської області; здійснено огляд стану підприємництва Одеської області у період повномасштабного вторгнення; проаналізовано стан зовнішньоекономічної діяльності як чинника розвитку підприємництва Одеського регіону; здійснено аналіз інвестиційної діяльності Одеської області. Розглянуто SWOT-аналіз Одеської області як підґрунтя для розвитку підприємницької діяльності; обґрунтувати перспективи розвитку підприємництва у всіх сферах економіки Одеської області

Ключові слова: підприємницька діяльність, Одеський регіон, інвестиційна діяльність, перспективи, розвиток.

ANNOTATION

Ishchenko Y.S. Prospects for the development of entrepreneurial activity in the Odesa region.

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program «Municipal entrepreneurship». Odesa National Economic University. Odesa, 2023.

The thesis consists of three chapters. The object of the study is the process of development of enterprise activities in the Odessa region. The work identifies the essence of the concept of adoption and its role in regional development; the organizational and legal framework of enterprise is examined; the characteristics of the instruments of state support for the development of entrepreneurship are given. The economic potential and peculiarities of the Odessa region have been analyzed; a look has been made at the reception center of the Odessa region during the period of large-scale invasion; analyzed the state of external economic activity as an official in the development of entrepreneurship in the Odessa region; An analysis of investment activity in the Odessa region has been completed. A SWOT-analysis of the Odessa region is reviewed as a basis for the development of entrepreneurial activity; to develop prospects for the development of entrepreneurship in all sectors of the economy of the Odessa region

Key words: entrepreneurial activity, Odessa region, investment activity, prospects, developments.